

látszik. Például, hogy az izraeli kormányba olyan politikusok kerüljenek, akik kevésbé makacsul ragaszkodnak egy nagy-Izrael ideológiájához, akik hajlandók lennének kivonulni az összes, 1967 óta megszállt palesztin területről, cserébe elfogadnák, hogy a területükön maradt palesztin népesség az ő ellenőrzésük alatt marad. Másodjára pedig szükség lenne egy elkötelezett amerikai kontrollra, amely végigkísérné a folyamatot. Harmadszor pedig az öreg és ifjú palesztinok egységes álláspontra kellene, hogy jussanak céljaikat illetően. Eközben is egy stabilizációs intézkedés-sorozatot lehetne foganatosítani: az erőszak minden formájának véget vetve, az intifáda előtti hadsereg felállításához visszatérni, a betelepítéseket felfüggeszteni, a folyamatban lévő ügyeket befejezni és a döntő státusról szóló megbeszéléseket újrakezdeni. A stabilizálás multinacionális ellenőrzést igényel.

A stabilizációs csomagnak közép- és hosszú távon a következőket kell biztosítani a palesztin nép számára: 1. az izraeliek kivonulnak a Gáza-övezetből, 2. folyamatosan visszavonulnak a nyugati partról, 3. a palesztin államiságot visszaállítják, 4. meghosszabbítják a nemzetközi monitoring mandátumát az izraeli csapatkivonások dolgában.

A 2001. szeptember 11-i New York-i terrortámadás kétségkívül félelmet keltett a palesztin-kérdés minden érintett résztvevőjében. Az Egyesült Államok azonban – váratlanul – az arab és az iszlám erők segítségét kérte a terrorizmus elleni harchoz. Arafat ezt a helyzetet a belső ellenzék megnyugtatóására próbálta meg fölhasználni. Sharon és titkosszolgálat, akik minden megmozdulás mögött Arafat kezét sejtí, levonta a következtetést, hogy Arafat többé nem tárgyalópartner. S noha a palesztin, erőszakos cselekmények hirtelen 80%-ban visszaestek, az izraeli fél elhatározta, hogy lépésről-lépésre delegitimálja Arafatot.

A második intifáda óta Arafat és régi harcostársai kötéltańcot járnak. A radikálisok és az utca népe – minthogy a palesztin hatóság többé nem élvez egyeduralmat palesztin területen sem –, bármikor megkérdőjelezhetik Arafat uralmát. Nem játszhatja be felé az izraeli lakáj szerepét, míg ha eredménytelenül tárgyal, őt teszi felelőssé minden palesztin. Személye ebben a pillanatban még az egyetlen összekötő kapocs az ifjak és az idősek, a radikálisok és a békepártiak között. A külső, amerikai támogatás hiányában tehát egy kiút mutatkozik Arafat számára: a palesztin erőket integrálva belső, politikai reformot kell végrehajtson, különben megbukik.

Kakasy Judit

Demokratikus átmenet Indonéziában

Feillard, Andrée [szerk.] : Indonésie : la transition démocratique. = Problemes politiques et sociaux, 2002. 868. no. 1–95. p.

A csaknem száz oldalas összeállítás a világ negyedik legnépesebb országának (210 millió lakos 1990-ben) közelmúltbeli eseményeit elemzi. Képet kapunk arról, hogy a földkerekség létszámbelileg első muzulmán országa, ahol mintegy 17-18 millió keresztény is él, és kb. 600 nyelvet használnak, hogyan viszonyul a nemzetközi terrorizmushoz, illetve a jogállami elvárásokhoz. A tematikus szám szerkesztője, Andrée Feillard, a CNRS kutatója; az egyes cikkeket a térséggel behatóan foglalkozó egyetemi kutatók, előadók, illetve újságírók írták.

Harminkét év után, 1998. május 21-én hirtelen véget ért Indonéziában az önkényuralom korszaka. Szuharto elnököt az egyetemisták, saját miniszterei és a hadsereg egy ré-

szere lemondásra szólította föl. Régi támogatói, az Egyesült Államok és a Nemzetközi Valutaalap azonnal gazdasági korlátozásokat léptetett életbe az országgal szemben.

A Suharto-rezsimtől a teljes demokráciáig hosszú út vezet. A levitézlett rendszer mindenütt jelen van: a korrupt intézményekben, a vallási és gazdasági klientúrát kiépített politikai pártok tevékenységében, az 1965 óta meghonosított „kettős funkciójú” hadseregben (a tisztek politikai és katonai posztokat is betöltöttek), az elnöki család barátainak körében. Suharto vasmarokkal kormányzott; a 90-es évekre már nyilvánvaló lett, milyen sokba kerül az országnak a baráti kör „kapitalizmusának” fenntartása. Egyedül a korábbi elnök, a Szukarno lánya által vezetett, kicsinek számító Indonézia Demokratikus Pártja tett valamit (a kézművesipar évi 5–7%-os növelésével) az 1982 óta csak a kőolajiparból származó, egyre csökkenő jövedelem ellensúlyozása érdekében. A Nemzetközi Valutaalap és a Világbank kedvencének számított ekkoriban Indonézia.

A gazdasági növekedés elfödte az országon belüli demokratikus ellenzék és az iszlámhívők elégedetlenségét. Ez utóbbi sokallotta a sino-indonéz dominanciát a gazdasági életben, valamint a kereszténység terjedését a szigetvilágban. Az Egyesült Államokat elsősorú közellenségnek kezelte mindig is. A tényekhez tartozik az is, hogy az 1955-ös választásokon 16,4%-ot szerzett Kommunista Pártot 1966-ban betiltották. De így járt még 1960-ban, az iszlám állam megalakítására törekvő Masyumi pártja is, valamint az Indonéz Szocialista Párt is. 1973-ban gyakorlatilag két gyűjtőpárt alatt egyesültek a politikailag aktív tagok. A kevésbé koherens, ún. Fejlődés és Egység Pártja alatt, valamint az egyre radikálisabb DDII, röviden Dewan Dakwah égisze alatt. Ez utóbbi alapvetően az iszlám dominanciát tűzte ki céljául, s valószínűleg az 1990-es években.

Suharto korrupt országlása alatt erős kínai-ellenesség alakult ki Indonéziában. Ugyanis a sino-indonézek, akiknek mindössze 3% az aránya az összlakosságban belül, a gazdaság 65%-át tartották ellenőrzésük alatt. Többségük ma is a közép-, illetve a felső középosztályhoz tartozik a társadalmi ranglétrán. A társadalmi feszültségek további eredője az a folyamat, amely a 60-as évek végén, az ateizmus betiltásával kezdődött. Őt hivatalos vallás között választhatott ekkor az egyén, s noha összesen 1,5 millióan választották ekkor a kereszténységet, az ellenük folytatott hisztéria újra és újra lábra kap.

Suhartót, harminckét éves uralma alatt mindvégig nyugtalanította a politikai ellenzék. 1974-ben a Tanjung Priok zendülés, 1988-ban a hadsereg egy részének lázadása. 1998-ra mintegy 15-25 milliárd dollárt élt föl az elnök és családja. A kelet-közép európai változások hatására Suharto muzulmán vallású indonéz értelmiségiek pártjának megalakulását szorgalmazta (ICMI). Ezzel a politikai iszlám előretörése még nagyobb lendületet vett. A reformista és inkább tradicionális iszlám hívei azonban nem tömörültek valamennyien az ICMI-be. A liberális Abdurrahman Wahid, a legnagyobb muzulmán szervezet, a Nahdlatul Ulama (NU) vezetője nem könnyítette meg az iszlám egységet kovácsolni kívánó kormányzat helyzetét. 1993-ban inkább szövetségre lépett a korábban jelentéktelen Indonézia Demokratikus Pártjával, melynek fejeül a volt elnök, Szukarno lányát, Megawati Soekarnoputrit választották. 1996-ra, a Suharto-ellenes szövetséget szekularitás, egyben nemzeti jelleg határozta meg.

Az ázsiai válság 1997-re oly mértékűt öltött, hogy valamennyi demokratikus erő Soekarnoputrihoz és pártjához kereste a jó kapcsolatot. Ebben az évben a korábbi szövetséges, a reformista iszlám Amien Rais is háttér fordított Suhartónak. Rendkívüli szárazság, gyakori tüzesetek tetézték a bajokat. A radikalizálódó társadalmi elégedetlenség közepette (halálos áldozatokkal elfojtott tüntetések, stb.) 1998. május 21-én Suharto B. J. Habibi al-elnöknek átadta a hatalmat. Habibi 17 hónapig játszotta vezető szerepét. Ezalatt kiírta – 1955 óta először – a szabad törvényhatósági választásokat, amelyet Megawati pártja föl-

nyesen, 34%-kal megnyert. A megosztott iszlám szavazók a „Középtengely” koalícióba tömörültek. Csalódottságukat növelték a kelet-timori események, ahol mintegy 2000 polgári áldozatot követelve, népszavazás eredményeként megszületett a függetlenség.

Habibi elnöksége idején fontos törvények születtek, a legjelentősebb a 22. számú, amely a regionális autonómiát mondja ki. Eszerint a főváros, Dzsakarta ellenőrzi a pénzügy- és külügyeket, a törvényhozást, a honvédelmet és a vallást, az egyes országrészek jövedelmi viszonyaiért azonban a helyi közigazgatás a felelős.

1999-ben, némi meglepetésre Abdurrahman Wahid kapta a legtöbb elnöki szavazatot, helyettese pedig Megawati asszony lett. Wahid, vallási tekintetben hagyományos muzulmán, a szufizmushoz áll közel. Nagypapja alapította a Nahdlatul Ulama mozgalmat 1926-ban, melynek ma 35 millió követője van. Apja vallásügyi miniszter volt 1953-ban bekövetkezett, váratlan haláláig. A politikai iszlám szempontjából Wahid győzelme példa nélküli. A szekuláris demokraták, a misztikus jávaiak és a nem muzulmánok egyaránt örültek, hogy egy politikai értelemben liberális muzulmán értelmiségi tölti be az elnöki posztot. Személyében garanciát láttak az ország újraegyesítésére, valamint az 1997 óta késlekedő gazdasági újakezdésre. Wahid „középpolitikája” először ott vált kérdésessé, amikor bejelentette: felújítja Izraellel a külkapcsolatokat. Az iszlám radikálisok árulásként fogták föl ezt, és óriási tüntetésekkel tiltakoztak ellene. Fél évvel később újabb lehetetlennek tűnő javaslattal állt elő, hogy tudniillik legyen ismét törvényes a kommunista párt Indonéziában. Ezzel egy időben a radikális iszlám is egyre nagyobb teret nyert a főváros körzetében. Wahid a széles alapon nyugvó koalíciós kormány kinevezésével kívánta a társadalmi békét helyreállítani. A gyakorlatban azonban egymás után visszahívott két, nem a saját pártjához tartozó minisztert is. Hamarosan viszont zöld utat adott a hadseregben jó néhány olyan személynek, akiknek valamilyen módon részük volt a kelet-timori vérengzésekben.

Két korrupciós ügylet is terhelte Wahid számláját: a Bulogate és a Bruneigate. Ez utóbbiban állítólag ő személyesen fogadott el 2 milliárd dollárt a Brunei szultántól, igaz, ezt Aceh fejlesztésére fogadta el. A demokratikusan választó Nemzetgyűlés azonban elmozdította helyéről Wahidot, és ugyanakkor, nagy többséggel megválasztotta Megawati asszonyt elnöknek 2001. július 23-án.

Megawati, a 54 éves politikus asszony, akinek sok ellenfele akad nő volta miatt a konzervatívok körében. Kétségtelen: katasztrófális gazdasági helyzetet örökölt. A külföldi beruházók elmenekültek Wahid országlása alatt. A rúpia mélyrepülésbe kezdett, 2001 nyarára 11 300 rúpiát adtak 1 dollárért. Az ország külső adóssága 2001 végére 137,2 milliárd dollár lett, ami majdnem megegyezik a bruttó nemzeti jövedelemmel. Megawati asszony drámai körülmények között kezdett mandátuma kitöltéséhez. Néhány nappal megválasztása után megölték azt a bírót, aki Szuharto fiát börtönbüntetésre ítélte. Egy függetlenségi harcost ugyancsak meggyilkoltak. A Szovjetunió szétesése után Indonézia folyamatosan balkanizálódás jegeit vonultatja föl. A különféle régiók, mint Aceh, Pápua-föld, Malukku helyi konfliktusait erőszakkal vagy párbeszéddel lehet-e megoldani? Ugyanezekben a térségi zavargásokban faült odáig a helyzet 1957-ben, hogy Szukarno rendkívüli állapotot hirdetett ki. Most, az utóbbi évek véres eseményei erősen veszélyeztetik megint a demokratizálódási folyamatot. A hadsereg igencsak vitatható szerepet vállalt magára az egyes „rendcsinálások” során. Az Emberi Jogok Indonéz Bizottsága továbbra is vizsgálódik a gyanús esetekben, és egy, a dél-afrikaihoz hasonló társadalmi megbékélési folyamat megteremtését tartja kívánatosnak.

Az új demokrácia kialakításához nemzetközi támogatás szükséges. A kelet-timori eseményeket követően Washington felfüggesztette katonai segélyeinek egy részét. Kérdés, hogy az emberi jogok terén gyakorolt nyomás elegendő lesz-e ahhoz, hogy Indonézia szerepet vállaljon a nemzetközi terrorizmus ellenes harcban. Vajon egy ilyen harc képes lesz-

e elősegíteni a reformfolyamatot? Egy bizonyos, hogy a vezető indonéz körökön múlik, hogy az ország visszasüpped-e az elnyomó, önkényuralmi rendszerbe, vagy továbbiakban a demokratikus jogállam megvalósítását szorgalmazza.

Kakasy Judit

Az amerikai patriotizmus

Skawinska, Joanna: *Amerykański patriotyzm*. = *Więź*, 2002. 2. no. 59–61. p.

Lengyelországban gyakorta mondogatják: az amerikaiak és az oroszok „egy húron pendülnek”. Egyaránt jellemző rájuk az imperialista mentalitás, a nagyhatalmi gőg, a grandiozitás iránti infantilis vonzódás, a kritikus és európai rafináltság hiánya. A szovjet forradalmi filmek és az amerikai westernek ugyanazokat a sémákat követik.

Eltelktve az amerikaiak technikai-technológiai fölényétől, ezekben a lengyel vélekedésekben látszólag sok igazság van. De: az amerikai, mégha olyannyira, egészen a hengegésig is büszke az ország technikai-technológiai fejlettségére, az orosztól eltérően közőmbös a külső hatalom gyakorlásával szemben. Az amerikai fegyveres erők külföldi bevetéseit, miközben elismeri, hogy szükség van rájuk, apatikusan veszi tudomásul. Egyszerűen nincs szüksége arra, hogy hazája hatalmát militarista cselekmények révén is fitogtassa. Ezzel szemben úgy véli, hogy Amerikának morális kötelezettsége, hogy megvédje az emberi szabadságjogokat. Miközben fiait nem hajlandó az „amerikai érdekek” oltárán feláldozni, viszont annál inkább, ha valaki szabadságának és méltóságának védelme érdekében kell az áldozatot meghozni.

Az ímént felsorolt nézetek-állásfoglalások igenesak naivak, és nincs semmi közük az amerikai legfőbb adminisztráció meghozta döntések okaihoz. Az amerikai stratégiák az átlagos amerikaiaknak a hatalmi elit irányában tanúsított közőmbössége következtében ugyan széles mozgástérrel rendelkeznek, de ennek is vannak „ennél ne tovább” határai a közővélemény időnként feltámadó lelkiismeret-furdalásai miatt.

Mégis: e soknemzetiségű államban általános az „amerikai vagyok” kijelentésben koncentráló patriotizmus. Ennek alapja a lakosság származásának sokfélesége miatt nem lehet a történelem, a közkeletűen folyamatos ide-oda költözködések miatt pedig a „kis hazához”, a szülőhelyhez való ragaszkodás sem. E patriotizmus igazi, tényleges alapja a kétszáz éves Alkotmány, amelynek alanya nem az etnikai értelemben vett nemzet, hanem azok az emberek (we, the people), akik közős etikai és morális elvek körül egyesültek, akik elhatározták egy olyan állam létrehozását, amely megvédi szabadságukat, és amely valamennyi tagja számára garantálja ugyanazokat a jogokat és lehetőségeket. Az amerikai mentalitás alapja a saját szabadságban és lehetőségekben való meggyőződés, amely korántsem csak a saját egyéni sorsot határozza meg, hanem hatással van a valóságra és a kormány által meghozott döntésekre is.

Amerika, főként az értékek és a szabadság amerikaiak által kiküzdött hierarchiája eleni 2001. szeptember 11-i támadás után ezért lett a lakosság 80%-a számára személyes tragédia. A terrorizmus elleni harcot nem a biztonságérzet megsemmisítése miatti sértődöttség táplálja elsősorban, hanem az a meggyőződés, hogy elnökük mögé e harcban a lakosságnak azért kell „egyemberként” felsorakoznia, hogy az ellenség ne tudja tervét, az amerikaiak által kiépített jogok és értékek elpusztítását végrehajtani.

Ennek a patriotizmusnak azonban hátulütői is vannak. Az egyik legmeghatározóbb az a meggyőződés, hogy az az állam, amelyet az amerikaiak építettek ki, illetve azok az